

Het welvaren van Siparipabo

Twee verhalen in een achttiende-eeuws glas

Het glas 't Welvaren van Siparipabo werd in de achttiende eeuw vervaardigd om te toosten op de rijkdom van een plantage in Suriname. De op het glas afgebeelde tot slaaf gemaakten staan in schril contrast met de werkelijkheid. In het Rijksmuseum dagen ze de bezoekers uit om na te denken over de verbeelding en de werkelijkheid van het Nederlandse slavernijverleden.

Eveline Sint Nicolaas
is senior conservator
Geschiedenis van het
Rijksmuseum.

Op het welvaren van Siparipabo! Met dit glas werd tegen het midden van de achttiende eeuw een toast uitgebracht op het bezit en de winstgevendheid van de plantage Siparipabo, een suikerplantage aan de rivier de Commewijne in Suriname. De kelk van het glas is geheel gedecoreerd met voorstellingen van een suikerplantage, suikerriet en een tot slaaf gemaakte man en vrouw. Het was een kostbaar glas, dat alleen voor speciale gelegenheden uit de kast kwam en na het uitbrengen van de toast werd doorgegeven in het gezelschap. Draaien we het glas rond, dan zien we eerst de eenvoudige ronde slavenhutten, vervolgens komt het huis van de plantage-eigenaar in beeld, een groot vierkant gebouw met een veranda aan de voorzijde. Het plantershuis ligt vlak achter de suikermolen, waar het suikerriet door walsen werd geplet om het sap vervolgens in grote ketels te koken en te zuiveren. De wals wordt op het glas aangedreven door waterkracht, zoals in de loop van de achttiende eeuw op steeds meer plantages gebeurde. Draaien we het glas nog wat verder rond, dan volgt een scène met twee slaafgemaakten bij een veld met suikerriet.

Toosten op een plantage

Plantage Siparipabo werd vermoedelijk aan het eind van de zeventiende eeuw aan de rivier de Commewijne opgezet. Op een kaart uit 1686 wordt de plantage met naam genoemd, maar zonder vermelding van de eigenaar. Aan het begin van de achttiende eeuw kwam de plantage in bezit van Willem Pedij, een reder en koopman uit Rotterdam die zich rond de eeuwwisseling in Suriname moet hebben gevestigd als plantage-eigenaar. Na het overlijden van zijn echtgenote Maria Hardebil trouwde Willem Pedij in 1718 voor de tweede keer, nu met Catharina Marcus van Naxhof, zelf ook al weduwe. Waarschijnlijk

gaf Catharina, tegen het midden van de achttiende eeuw, opdracht tot het maken van het gelegenhedsglas 't Welvaren van Siparipabo. In 1731 was zij met haar inmiddels derde echtgenoot, Daniel Pichot, zijn kinderen en drie slaafgemaakten van wie we de naam niet weten, naar de Republiek vertrokken. Hier zullen Daniel en Catharina bij bijzondere gelegenheden op het welvaren van hun Surinaamse bezit hebben getoost, in wezen een toast op de slavernij.

Een bijzonder glas

In 2010 kon het Rijksmuseum, met steun van het Huizinga Fonds, dit bijzondere glas verwerven. De uitzonderlijk grote weergave van de slaafgemaakten op het glas maakte ons meteen enthousiast. De man en vrouw zijn zo prominent in beeld dat de bezoeker niet gewezen hoeft te worden op hun aanwezigheid. Prominent, maar

ook onrealistisch, want met de werkelijkheid op suikerplantages in Suriname heeft de voorstelling op het glas weinig te maken. De vrouw rust tegen een boom met naast haar een mand met fruit, het lijkt bijna of ze aan het picknicken is. De man houdt ontspannen een bundel suikerriet, een mes om het riet te snijden en een spade vast. In werkelijkheid behoorden de arbeidsomstandigheden op de suikerplantages juist tot de zwaarst mogelijke. Het scherpe suikerriet kon bij het oogsten flinke wonden veroorzaken, terwijl de druk om snel te oogsten groot was. Wereld het riet niet binnen 24 uur verwerkt, dan werd het sap zuur en onbruikbaar. Dag en nacht moest er daarom worden doorgewerkt, ook in het hete kookhuis.

Verbeelding en werkelijkheid

Het is die discrepantie tussen verbeelding en werkelijkheid die we in het museum proberen te gebruiken om onze bezoekers iets te vertellen over slavernij. Het glas heeft een plek gekregen in de vaste presentatie over de achttiende eeuw. Het staat in een vitrine met twee andere gelegenheids-glazen en in de buurt van schilderijen en voorwerpen die betrekking hebben op de Nederlandse slavernijgeschiedenis in Ghana en Suriname. De rondleiders besteden aandacht aan het glas. Het is ook opgenomen in de Rijksmuseum-app *Koloniaal Verleden*, die de bezoeker langs twintig objecten in de vaste presentatie brengt, en meer vertelt dan we in de zestig woorden van een tekstbordje kunnen doen. En in de familiegid voor de zalen over de achttiende eeuw worden de bezoekers gewezen op het glas en gevraagd na te denken hoe het eruit zou zien als vanuit het perspectief van de mensen in slavernij een decoratie zou zijn gemaakt.

Het zijn allemaal manieren om de bezoeker aan het denken te zetten over de verbeelding van het thema slavernij in de collectie van het Rijksmuseum, een collectie die is gevormd door bestuurders, machtige families of handelscompagnieën. Een collectie die niet is gemaakt om de harde en onmenselijke kant van het slavernijstelsel te laten zien. Door onze bezoekers te wijzen op dat perspectief maken we hen bewust van de discrepantie tussen verbeelding en werkelijkheid, en bewust van het feit dat het soms meer zegt wat we niet op een schilderij zien dan wat we wel zien. Zoals op het schilderij van een Surinaamse plantage dat vlak bij het glas hangt. Er is geen enkele slaafgemaakte op afgebeeld, laat staan dat het de beschouwer duidelijk wordt welk gewas door hen werd verbouwd. Die bewustwording is heel waardevol en een belangrijke stap in de richting van een inclusiever museum, maar echt bevredigend is het nog niet. De geschiedenis van slavernij wordt als het ware via een omweg verteld, door te wijzen op wat we niet zien of door te onderstrepen dat het beeld dat we zien ver afstaat

van de werkelijkheid. Maar de rechtstreekse verhalen, stemmen en voorwerpen van de mensen in slavernij ontbreken nog steeds. Het is dan ook treffend dat we de namen van Willem Pedij en Catharina Marcus terugvinden in de archieven, maar de namen van de mensen die in slavernij voor hen werkten op plantage Siparipabo niet kennen.

Slaafgemaakte aan het woord

Volgend jaar presenteert het Rijksmuseum een tentoonstelling over slavernij in de Nederlandse koloniale periode, van de zeventiende tot en met de negentiende eeuw (25 september 2020 t/m 17 januari 2021). In die tentoonstelling staan tien persoonlijke verhalen centraal. Het verhaal van een tot slaaf gemaakte, een slavenhouder, iemand die de slavernij ontvluchtte, een verzetsheld, een abolitionist, een Afrikaanse bediende in Nederland, een Amsterdamse suikerindustriële en een gewone ambachtsman die zijn brood verdiende als toeleverancier van de slavenhandel. Hoe zagen hun levens eruit? Hoe verhieldden zij zich tot het systeem van slavernij? Konden zij hun eigen keuze maken? Om die verhalen te kunnen vertellen, zullen we bruiklenen uit binnen- en buitenland naar het Rijksmuseum halen. Dat zijn objecten die het verhaal ook vanuit het perspectief van de slaafgemaakten vertellen, zoals gereedschap dat zij gebruikten en objecten die werden gebruikt door de mensen in slavernij voor hun spirituele beleving. Het zijn objecten die ons dichterbij de werkelijkheid van de mens in slavernij brengen. Om het verhaal nog meer in balans te brengen, krijgt de bezoeker bovendien mondelinge bronnen uit die tijd te horen. Dat is de verwoording van mensen in slavernij, die generatie op generatie is doorgegeven. Die bronnen vertellen ons vandaag de dag misschien wel meer over de realiteit van slavernij dan dit bijzondere gelegenheidsglas. ■

Linkerpagina: Voorzijde van het gelegenheidsglas 't Welvaren van Siparipabo waarop de ronde hutten van de tot slaaf gemaakten staan afgebeeld. **Onder links:** Zijde van het glas waarop een tot slaaf gemaakte vrouw is afgebeeld. **Onder rechts:** Zijde van het glas waarop een tot slaaf gemaakte man is afgebeeld. In zijn handen heeft hij een bos rietsuiker, een mes en een spade vast. **Alle afbeeldingen:** collectie Rijksmuseum.

